

Ένας υποθετικός κομμουνισμός

Σχετικά με την «Κομμουνιστική Υπόθεση»

του Αλέν Μπαντιού*

Στο παρόν κείμενο ο Ντανιέλ Μπενσαΐντ (Daniel Bensaïd) επισημαίνει τη γενναιότητα του Αλέν Μπαντιού (Alain Badiou) να υποστηρίξει πως η «κομμουνιστική υπόθεση» παραμένει ανοιχτή. Ασκεί ωστόσο κριτική αφενός στην οιονεί πλατωνική εκδοχή του κομμουνισμού ως «ιδέας» και αφετέρου στην παράκαμψη της ιστορικής συζήτησης σχετικά με τους όρους της αποτυχίας.

Με τη συλλογιστική του Μπαντιού, επισημαίνει ο Μπενσαΐντ, ό,τι κερδίζει ο κομμουνισμός ως φιλοσοφική προέκταση το κάνει ως πολιτικό κίνημα, στο βαθμό που αρνείται την ιστορική δυνατότητα χειραφέτησης διαμέσου οργάνωσης, κόμματος και μετώπου. Η αντίρρηση να δοθεί μορφή σε ένα πολιτικό σχέδιο, και μάλιστα με απόρριψη της συγκεκριμένης μορφής κόμματος που υπερασπίζεται την ενότητα στη δράση έναντι της απλής ανταλλαγής απόψεων, οδηγεί τελικά σε «μια πολιτική χωρίς πολιτική». Αρνητικές εξελίξεις που ακολούθησαν στο Νέο Αντικαπιταλιστικό Κόμμα (Nouveau Parti Anticapitaliste – NPA) δεν μειώνουν τη σπουδαιότητα των παρεμβάσεων και των κριτηρίων που θέτει ο Μπενσαΐντ.

γράφει ο ΝΤΑΝΙΕΛ ΜΠΕΝΣΑΪΝΤ

* Το κείμενο πρωτοδημοσιεύτηκε στο *Contre-temps*, No. 2-2e trimestre 2009, p. 103-113 (ανάκτηση από την ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://danielbensaid.org/Un-communisme-hypothetique?lang=fr>). (Σ.τ.Ε.)

Μετάφραση: ΤΑΤΙΑΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ

Επιμέλεια: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΧΡΥΣΗΣ

Το έργο του Αλέν Μπαντιού χαίρει σεβασμού για την τόλμη που επιδεικνύει ενάντια στο ρεύμα αδύναμων και αποσπασματικών σκέψεων, για την ικανότητά του να κατονομάζει με καθαρότητα τον εχθρό και για την αφοσίωσή του σε μια ιδέα. Σε ένα δημόσιο γράμμα του προς τον Σλάβοι Ζίζεκ (Slavoj Žižek) δηλώνει ότι είναι κεφαλαιώδους σημασίας σήμερα να μην υποχωρήσουμε στις τάσεις εγκληματοποίησης και στα εξωφρενικά ανέκδοτα στα οποία η αντίδραση επιχειρεί, όπως πάντα, να συμπεριλάβει προσωπικότητες όπως ο Ροβεσπιέρος, ο Σεν-Ζιστ (Saint-Just), ο Μπαμπέφ (Babeuf), ο Μπλανκί (Blanqui), ο Μπακούιν, ο Μαρξ (Marx), ο Ένγκελς (Engels), ο Λένιν, ο Τρότσκι, η Ρόζα Λούξεμπουργκ (Rosa Luxemburg), ο Στάλιν, ο Μάο, ο Τίτο, ο Χότζα, ο Γκεβέρα (Guevara), ο Κάστρο (Castro) και άλλοι: «Μπορούμε και πρέπει, γράφει, όλοι εμείς να συζητήσουμε (το “εμείς” αναφέρεται σε εκείνους για τους οποίους ο καπιταλισμός και οι πολιτικές μορφές του αποτελούν φρικαλεότητα και για τους οποίους η χειραφέτηση με όρους ισότητας αποτελεί τη μόνη αρχή που έχει καθολική αξία) για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουμε ή δεν αντιμετωπίζουμε αυτές τις προσωπικότητες» (Žižek, 2008). Με ευχαρίστηση θα συμπεριληφθούμε στο «εμείς», διαφοροποιούμαστε ωστόσο έντονα ως προς την αντιμετώπιση ορισμένων από τις παραπάνω προσωπικότητες.¹

1. Στη συνδιάσκεψη του Λονδίνου για την «ιδέα του κομμουνισμού», ο Στάλιν και ο Τρότσκι, ο Τίτο και ο Κάστρο εξαφανίστηκαν από αυτή τη «σειρά των κυρίων ονομάτων», όπου ο Τόμας Μύντσερ (Thomas Münzer) και ο Τουσέν-Λουβερίν (Toussaint-Louverture) έκαναν την είσοδό τους, κάτι που δεν θα έπρεπε να είναι χωρίς σημασία, καθώς αυτά τα κύρια ονόματα «συμβολίζουν ιστορικά με τη μορφή ενός ατόμου το δίκτυο, ταυτόχρονα σπάνιο και πολύτιμο, συχνότητων που διαφεύγουν την πολιτική ως αλήθεια».

Η διαλεκτική της αποτυχίας

Στο τελευταίο του βιβλίο, *Η κομμουνιστική υπόθεση* (Badiou, 2009), ο Αλέν Μπαντιού στοχάζεται σχετικά με την έννοια της αποτυχίας. Ωστόσο, κάνοντας έναν συνοπτικό απολογισμό του 20ού αιώνα, «τι ακριβώς σημαίνει αποτυχία» όταν μιλάμε για αποτυχία του κομμουνισμού; Πρόκειται για μια αποτυχία ριζική, για μια ολοκληρωτική παραίτηση από το ζήτημα της χειραφέτησης; Ή αφορά μόνο τη μορφή, ή την πορεία που διερευνήθηκε για τη χειραφέτηση, και που απλώς εγκαθιδρύθηκε με αυτή την αποτυχία, αν και δεν ήταν η κατάλληλη για τη λύση του αρχικού προβλήματος; Η πολιτική προχωράει μέσα από διαδοχικές προσεγγίσεις και διορθώσεις. Από μια συζητήσιμη αναλογία ανάμεσα σε μια πολιτική υπόθεση και στην απόδειξη του θεωρήματος του Φερμά (Fermat) ο Μπαντιού συνάγει το συμπέρασμα ότι: «η αποτυχία, εφόσον δεν συνεπάγεται ότι υποχωρούμε ως προς την υπόθεση, δεν είναι παρά η ιστορία της δικαιολόγησης της τελευταίας». Υπαίνισσεται έτσι, κεκαλυμμένα, μια φιλοσοφία προόδου της παραδόσιας Ιστορίας, μια «πορεία της Ανθρωπότητας προς τη συλλογική της χειραφέτηση». Η δικαιολόγηση της «κομμουνιστικής υπόθεσης» θα ήταν, έτσι, στρωμένη με γεγονότα (η Κομμούνια, η Πολιτιστική Επανάσταση, ο Μάης του '68) που συνιστούν είτε «στάδια της Ιστορίας της» είτε του «γενικού γίγνεσθαι της Ανθρωπότητας». Αλλά πού, σε ποιον προορισμό οδηγούν αυτά τα στάδια αν δεν υπάρχει ούτε τέλος της ιστορίας ούτε έσχατη κρίση;

Παραθέτοντας εκτενή αποσπάσματα από την όπερά του *L'écharpe rouge* (Badiou, 1979), ο Μπαντιού επιβεβαιώνει την ενδεχόμενη γονιμότητα της αποτυχίας: «Πόσο, κυριευμένη από τον ιδιαίτερο διαχωρισμό της, η αποτυχία γρά-

φει τελικά βήμα βήμα τον κανόνα της κοπιώδους άρνησής της! Πόσο η άμπωτη αποδεικνύεται για μας σύμβουλος στην επιστήμη των ανέμων. Κάθε ήττα διαχωρίζεται σε μέρη αντιθετικά, ανάμεσα στο αδύναμο μέρος της ίδιας, που δεν είναι παρά η ταυτότητά της, και στο μάθημα της βίαιης τάξης πραγμάτων, με το οποίο σπέρνει το προλεταριακό μέλλον μας». Επισημαίνει «τη σχέση ανάμεσα στη δυνατότητα να ξεπεράσουμε εξ υποκειμένου την αποτυχία και στη ζωτικότητα, διεθνή και διαχρονική, της κομμουνιστικής υπόθεσης. Έτσι, ο στοχασμός όσον αφορά τις ήττες αλλάζει άρδην αν τον συνδέσουμε όχι με την απλή εσωτερικότητα μιας πολιτικής –διανοητικής ή τακτικής–, αλλά με την ένωση αυτής της πολιτικής και της ιστορικότητάς της. Η σκέψη σχετικά με τις αποτυχίες τοποθετείται εκεί όπου μια πολιτική προσάγεται –όπως γίνεται αντιληπτή στα δικά της μάτια– μπροστά στο δικαστήριο της Ιστορίας, με τον τρόπο που η κομμουνιστική υπόθεση παρουσιάζει και φαντάζεται τη συνοχή της». Αυτή η προσαγωγή ενώπιον του δικαστηρίου της θλιβερής ανάμνησης φαίνεται μάλιστα να την επαναφέρει στις αμφισβητήσιμες προϋποθέσεις της.

Από αποτυχία σε αποτυχία, από ήττα σε ήττα μέχρι την τελική νίκη; Αυτή η φοβερή διαλεκτική έχει ως αποτέλεσμα να σχετικοποιούνται οι συνέπειες, πάντοτε επανορθώσιμες (δεν φτάνουμε εύκολα στο τέλος μιας υπόθεσης), οι υπερβάσεις, οι παρεκκλίσεις και άλλα «αμέτρητα κακουργήματα» (ο κατάλογος των βιαιοπραγιών είναι μακρύς: από τα σταλινικά εγκλήματα, τα εγκλήματα του Πολ Ποτ, μέχρι το Φωτεινό Μονοπάτι), αναγώγιμες σε τόσες και τόσες περιπέτειες, που διαλύονται στον μεγάλο ταραγμένο ποταμό της «διαδικασίας της αλήθειας». Ο Μπαντιού υποστηρίζει ότι «στις ήττες» υπάρχει μια «θετική σημασία, που σε μακρά διάρκεια αποδίδει την αξία της». Μακρά, πράγματι, και πόσο καθυστερεί! Πρόκειται λοιπόν για μια υπόθεση που απαιτεί υπομονή και αφοσίωση; Παρά ταύτα, πρέπει να συνεχίσουμε με επιμονή. Προκαλώντας υπερήφανα απέναντι

στις νοσηρές νίκες της ωριμότητας*, ο Πεγκί θα γιορτάσει αυτές τις «νικηφόρες ήττες». Όπως και ο Μπλανκί, η Κλειώ του θυμίζει «μια σκέψη άθλια και πολύ συγκινητική: ότι η μέρα του παρόντος, τόσο φτωχή, καλεί τη φτωχή μέρα του αύριο· ότι η χρονιά του σήμερα, τόσο άθλια, ότι η χρονιά αυτής της φοράς, ότι η χρονιά από τώρα, τόσο εξασθενημένη, καλεί την άθλια χρονιά του αύριο· ότι αυτές οι αθλιότητες καλούν εκείνες τις αθλιότητες». Αλλά αρνείται αυτή την προβληματική ελπίδα της προόδου, αυτή τη μεταφορά της επιρροής και της εμπιστοσύνης, που οι δυστυχισμένοι με λύσσα αγωνίζονται να αναθέσουν, από γενιά σε γενιά, σε άλλους δυστυχισμένους (Péguy, 1942: 153).

Αναμφίβολα υπάρχει μια διαλεκτική της αποτυχίας και της ήττας. Και το αίγισμα που προτείνει η Σφίγγα της επανάστασης είναι φοβερό: Τι σημαίνει να νικήσουμε μέσα σε μια βέβηλη ιστορία, όπου η τελευταία λέξη δεν έχει ακόμα ειπωθεί; Όπου «η κλίση είναι πάντα ανοιχτή», όπως βεβαίωσε ο Μπλανκί την επομένη της Κομμούνας; Το ένα διασπάται σε δύο, έστω· και κάθε ήττα διαχωρίζεται σε αντίθετα. Έτσι, η αποτυχία αναδιπλασιάζεται, στην «κλασική “δεξιού τύπου” αποτυχία» –«η προσχώρηση των κουρασμένων της εκστρατείας στις απολαύσεις της κοινοβουλευτικής εξουσίας»– και «στην αποτυχία τύπου άκρας Αριστεράς, που μεταχειριζόμενη με τη βιαιότητα και με το θάνατο κάθε αντίφαση κλείνει ολόκληρη τη διαδικασία μέσα στα σκοτεινά όρια του τρόμου». Απομένει συνεπώς να προφυλαχτούμε από τα αριστερά και από τα δεξιά· να κρατηθούμε στην ορθή γραμμή ή στο ορθό μέσον. Αυτή η στενωπός οδηγεί στο δίλημμα της εξουσίας. Οι κατεδαφιστές της κατε-

* Με τη φράση «νίκες της ωριμότητας» αποδίδουμε τη φράση «victoires aux hanches lourdes», την οποία ο Σαρλ Πεγκί (Charles Péguy) στο έργο του *Clio* χρησιμοποιεί ως φράση ταυτόσημου νοήματος και επεξηγηματική της φράσης «victoires de la maturité» (Péguy, *Clio*, Paris, Gallimard, 1942, p. 8). (Σ.Τ.Μ.)

στημένης τάξης σπάνια είναι οι χτίστες ενός νέου κόσμου. Ο Μπαντιού εικονογραφεί αυτή την τραγική απόσταση σε ένα απόσπασμα του έργου του *L'Incident d'Antioche* [*Το περιστατικό της Αντιόχειας*]. Νικητής ο Κηφάς εγκαταλείπει οικειοθελώς την εξουσία, προτού κυριευτεί από αυτήν: «Πέρα από τη νίκη δεν υπάρχει παρά μόνον η ήττα. Όχι, όχι! Όχι η ήττα μέσα από τον αιφνιδιασμό και την ανατροπή! Η αργή, η αναπότρεπτη ήττα, που πρέπει να συντεθεί με αυτό που είναι». Επ' ουδενί μια ήττα καθαρή και κατά μέτωπον, από μια αντεπαναστατική ανατροπή, αλλά μια ήττα αργή, θερμιδοριανή,* διαμέσου της φθοράς, που δεν είναι μια επανάσταση με την αντίθετη έννοια, αλλά το αντίθετο μιας επανάστασης, μια ύπουλη σύνθεση, ένας έρπων συμβιβασμός. Αυτοί που δεν φοβούνται να αγωνιστούν θα έπρεπε συνεπώς να φοβούνται να νικήσουν, γιατί «ο αγώνας εκθέτει στην απλή μορφή της αποτυχίας (η έφοδος δεν πέτυχε), ενώ η νίκη εκθέτει στην πιο φοβερή μορφή της: στο να γίνεται αντιληπτό πως είναι μάταιο ότι νικήσαμε, πως η νίκη προετοιμάζει την επανάληψη, την παλινόρθωση, πως η επανάσταση δεν είναι ποτέ παρά μόνο ένα μεσοδιάστημα του Κράτους». Όσον αφορά αυτή την επαναστατική τραγωδία, η ζωή και ο θάνατος του Γκεβάρρα ήταν παραδειγματικά: η υποχρέωση να συνεχίσει να εξορίζεται, κάθε φορά πιο μακριά, σε απόσταση από ένα κράτος προσωρινά νικηφόρο.

Καλύτερα να φύγει κανείς εγκαίρως παρά να καταλήξει γραφειοκράτης, λέει περιληπτικά ο Κηφάς. Ο Μπαντιού μέσα από αυτόν ψάχνει να αποφύγει την καταχθόνια διαλεκτική ανάμεσα στη συντάσσοσα εξουσία και στη θεσμοποιημένη εξουσία, σαν να μπορούσα-

με να κάνουμε ένα παράπλευρο βήμα, να παραμένουμε εξολοκλήρου από την πλευρά του γεγονότος, χωρίς να εμπλακούμε στην Ιστορία. Στο έργο του, η προσωπικότητα του Δαβίδ φοβάται ότι αυτή η επιλογή δεν καταλήγει να σκορπίσει και να χωρίσει τα πάντα. Επιδοκιμάζοντας τον Κηφά, η Παυλίνα τού απαντά ότι πρόκειται να βγει από το αδιέξοδο στο οποίο «η πολιτική είχε το κέντρο της και την αναπαράστασή της μέσα στο Κράτος», προκειμένου «να διασφαλίσει ότι η πολιτική αλήθεια κυκλοφορεί διαρκώς μέσα σε ένα λαό ο οποίος στηρίζεται σε τόπους εργοστασίων, προφυλασσόμενος από το Κράτος με την εσωτερική του σφριγηλότητα». Προτάσσοντας μια ένσταση, την οποία ο Μπαντιού στρέφει ενδεχομένως προς τον εαυτό του, ο Δαβίδ απαντά: «Αυτό δεν συγκροτεί στρατηγική». Το μη συμβατό του αγώνα και της νίκης περιορίζει κατά συνέπεια την πολιτική στα διάκενα και στην καθαρότητα του συμβάντος, στο απόλυτο της έκπληξής του. Γιατί, εάν ήταν με κάποιον τρόπο προβλέψιμο, «θα εγγραφόταν μέσα στην ιστορία του Κράτους». «Πώς να προετοιμαστούμε απέναντι σε τέτοιες εκπλήξεις;» ρωτάει ο Μπαντιού. Πώς, πράγματι, να προετοιμαστεί κανείς απέναντι σε αυτή την καινοτομία που ξεπηδά από το κενό; Ή, με άλλα λόγια, πώς να δράσει κανείς στρατηγικά πριν, αλλά και ύστερα από ένα γεγονός χωρίς ιστορικές προϋποθέσεις; Πώς να το προετοιμάσει και να το συνεχίσει;

Ο Μπαντιού καταλαβαίνει το ερώτημα του Δαβίδ, αλλά του απαντάει με το λόγο της Παυλίνας. Η εισαγωγή στην *Κομμουνιστική υπόθεση* κλείνει με την κατηγορηματική δήλωση ότι πρόκειται για «ένα φιλοσοφικό βιβλίο», το οποίο, «σε αντίθεση με τα φαινόμενα, δεν αφορά άμεσα την πολιτική». Η υπό διερεύνηση λοιπόν κομμουνιστική υπόθεση δεν είναι στρατηγική αλλά φιλοσοφική. Και ο κομμουνισμός δεν είναι ένα πολιτικό κίνημα που προσβλέπει στην κατάργηση της υπάρχουσας τάξης, αλλά μια «ιδέα», μια ιδέα φιλοσοφική, που επιτρέπει «να προβλέψουμε νέες δυνατότητες»

* Με τον όρο «θερμιδοριανή» χαρακτηρίζεται στην Ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης – με βάση το μήνα Θερμιδोर του επαναστατικού ημερολογίου – η περίοδος που μεσολάβησε από την εκτέλεση του Ροβεσπιέρου μέχρι τη δημιουργία του Διευθυντηρίου. Πρόκειται για περίοδο κατά την οποία οι δυνάμεις της Αντίδρασης ανακτούν έδαφος έναντι των Γιακωβίνων και της πολιτικής τους. (Σ.τ.Μ.)

και που βεβαιώνει ότι μια «καινούργια αλήθεια είναι δυνατή ιστορικά». Διότι «χωρίς Ιδέα ο αποπροσανατολισμός των λαϊκών μαζών είναι αναπόφευκτος». Απομένει λοιπόν να γνωρίσουμε ποια σχέση διαμορφώνει η φιλοσοφική εκφορά της υπόθεσης με την έκθεσή της σε πολιτική δοκιμασία· και αν ο ιδεατός κομμουνισμός του δεν παραμένει απλώς ένας υποθετικός κομμουνισμός.

Μια φιλοσοφική υπόθεση

Σε μια συνέντευξή του στο περιοδικό *Contretemps*, ο Αλέν Μπαντιού δηλώνει: «Αν παραδεχτούμε ότι η φιλοσοφία είναι η θεραπευαίδα των αληθειών, τις οποίες ταυτοποιεί μέσα στη μορφή τους και τις εξετάζει τη συγχρονικότητά τους, είναι λοιπόν σαφές ότι αποτελεί επίσης και τη θεραπευαίδα των πολιτικών αληθειών. Υπ' αυτή την έννοια, συμβάλλει στην αλλαγή του κόσμου. Είναι στρατευμένη με την έννοια του Νιζάν* ενάντια στον Μπεντά, πολύ απλά γιατί το υποκείμενο που προκύπτει μέσα από μια διαδικασία αλήθειας είναι στρατευμένο με μια συγκεκριμένη έννοια: βρίσκεται πάντα κάτω από την επιταγή της διαρκούς ενσωμάτωσης στη διαδικασία.² Καθώς όμως η φιλοσοφία ορίζεται σαν «ξέφωτο της αιωνιότητας», κλίνει προς την πλευρά του διανοούμενου Μπεντά** πολύ περισσότερο από όσο προς [αυτήν του] στρατευμένου Νιζάν. Βεβαιώνοντας την εμφάνισή του «κάτω από τη σημαία του Πλάτωνα», ο Μπαντιού αναπτύσσει μια αναγκαία κριτική της σύγχρονης σοφιστείας, «γλωσσικής,

αισθητικής, δημοκρατικής». Αντιπαραβάλλει μιαν αλήθεια «σε τελική ανάλυση καθολική (υπό την έννοια που δίνω σε αυτή τη λέξη στον *Άγιο Παύλο* μου) ή αιώνια (όπως προτιμώ να το λέω στη *Λογική των κόσμων*)». Η αλήθεια έχει μια «ιστορική διάσταση», αλλά δεν είναι ιστορική. Το «να στρατεύεσαι σε αυτή την αλήθεια» αποκτά λοιπόν μια μυστική τροπή: «Περιγράψω αυτή την απόφαση ως μια ενσωμάτωση [...], το ατομικό σώμα γίνεται στοιχείο ενός άλλου σώματος, του σώματος-της-αλήθειας».

Ο Μπαντιού προτείνει ωστόσο για την πολιτική έναν ορισμό γοπευτικό: «Η οργανωμένη συλλογική δράση, σύμφωνη προς κάποιες αρχές και προσβλέπουσα στην ανάπτυξη μέσα στο πραγματικό των συνεπειών μιας νέας δυνατότητας, που απωθείται από την κυρίαρχη τάξη πραγμάτων» (Βαδίου, 2007: 14). Το ότι μια πολιτική που ασκεί ο καταπιεσμένος δεν ανάγεται σε αυτό που συμβαίνει μέσα στη σφαίρα [του κράτους] και υπό την πίεση του Κράτους, αυτό είναι αυτονόητο. Το διαφορετικό ξεκινά όταν η δημοκρατία και οτιδήποτε αφορά τον αριθμό ταυτοποιούνται στο κράτος. Βεβαίως, η αλήθεια δεν τίθεται σε ψηφοφορία. Αλλά η πολιτική δεν είναι της τάξης της αλήθειας. Είναι κυρίως της τάξης των «σχετικών αληθειών», για τις οποίες κάνει λόγο ο Λένιν. Με άλλα λόγια, της τάξης των σχέσεων και των διαμεσολαβήσεων. Το ότι η εκλογική νομιμοποίηση είναι σε μεγάλο βαθμό μια μυστικοποίηση δεν χωρεί αμφιβολία. Όχι μόνο εξαιτίας της χειραγώγησης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά κατά βάση εξαιτίας του γεγονότος της αποξένωσης μέσα και διαμέσου της εργασίας, του υπνωτικού αποτελέσματος του εμπορικού φετιχισμού, των τεθλασμένων τρόπων εκλογικής αντιπροσωπευσης. Η εκλογική διαδικασία παραμένει εξίσου ένα συστατικό στοιχείο των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων. Το να βεβαιώνει κάποιος ότι «τίποτα δεν παράγει μεγαλύτερη ικανοποίηση στου καταπιεστές από το να θεσπίζουν παντού εκλογές» υποτιμά αγώνες που έκαναν –και κάνουν– οι καταπιεσμένοι

* Ο Πολ Νιζάν (Paul Nizan, 1905-40) υπήρξε Γάλλος φιλόσοφος και συγγραφέας, στρατευμένος στο Κομμουνιστικό κόμμα Γαλλίας, από το οποίο ωστόσο αποχώρησε όταν πληροφορήθηκε την υπογραφή του Συμφώνου Ρίμπεντροπ-Μολότοφ. (Σ.τ.Μ.)

2. *Contretemps*, no. 15, Paris, Textuel, Février 2006.

** Ο Ζιλιέν Μπεντά (Julien Benda, 1867-1956) υπήρξε Γάλλος φιλόσοφος και λογοτέχνης, το όνομα του οποίου αποτυπώθηκε στην ιστορία των ιδεών κυρίως διαμέσου του βιβλίου του με τίτλο *La Trahison des Clercs* (1927), που μεταφράστηκε ως *Η προδοσία των διανοουμένων*. (Σ.τ.Μ.)

σε πολλές χώρες του κόσμου για να επιβάλουν αυτό το στοιχειώδες δικαίωμα. Ο Μπαντιού μένει πιστός ως προς αυτό στη ριζοσπαστική πλατωνική κριτική που ασκεί στο δημοκρατικό καθεστώς: δεν θα μπορούσαμε να ρυθμίσουμε μια πολιτική με βάση την «αναρχία των υλικών επιθυμιών» και «μια δημοκρατική κυβέρνηση αποδεικνύεται αδόκιμη να υπηρετήσει κάποια αληθινή Ιδέα, όποια και να είναι αυτή» (Badiou, 2007: 120). Από τη στιγμή που κάθε ψήφος θεωρείται «λειτουργία του Κράτους», η πολιτική μένει, αντίστροφα, το μονοπώλιο των ειδικών της αλήθειας, του φιλόσοφου βασιλιά ενάντια στο σοφιστή ή στο φιλόδοξο*. Και η μυθική φιγούρα αυτού που ενδιαφέρει –του μετανάστη εργάτη– καταλαμβάνει συμβολικά τη θέση αυτών που η αριθμητική απαγόρευση καταδικάζει στη σιωπή.

«Ενάντια στον διαχειριστικό ορισμό του δυνατού, βεβαιώνουμε ότι αυτό που πάμε να κάνουμε, ακόμη και αν προσλαμβάνεται από τους δρώντες αυτής της διαχείρισης σαν αδύνατο, στην πραγματικότητα δεν είναι παρά η δημιουργία μιας δυνατότητας απαραίτητης στο παρελθόν και καθολικά ισχύουσας». Συμφωνούμε ως προς αυτό και επίσης βεβαιώνουμε ότι «το αποφασιστικό είναι να διατηρήσουμε την ιστορική υπόθεση ενός κόσμου απελευθερωμένου από το νόμο του κέρδους και του ατομικού συμφέροντος [...] γιατί, αν παραδεχόμαστε την ανάγκη της αχαλίνωτης καπιταλιστικής οικονομίας και της κοινοβουλευτικής πολιτικής που τη στηρίζει, πολύ απλά δεν γίνεται να βλέπουμε, μέσα στην κατάσταση, άλλες δυνατότητες». Στο *D'un désastre obscur [Για μια σκοτεινή καταστροφή]*, ο Μπαντιού ορίζει τον κομμουνισμό ως «τη φιλοσοφική έννοια, επομένως αιώνια, της εξεγερσιακής υποκειμενικότητας» (Badiou, 1991: 14). Στο *De quoi Sarkozy* τον ορίζει ως τη βεβαίωση ότι «η υποταγή των πραγματικών εργαζομένων σε μια κυρίαρχη τάξη

είναι δυνατόν να ξεπεραστεί»· εν συνεχεία, ως το σχέδιο να εξαφανίσουμε «την ατομική ιδιοκτησία του τερατώδους πλούτου και της οικογενειακής κληρονομικής μεταβίβασής του»· τέλος, ως την κατάργηση του μηχανισμού του Κράτους, καταναγκαστικού, στρατιωτικού και αστυνομικού. Στο ίδιο έργο υποστηρίζει την αναγκαιότητα να καταφέρουμε η κομμουνιστική υπόθεση να διαρκέσει και έξω από τη λογική της κατάληψης της εξουσίας (Badiou, 2007: 147).

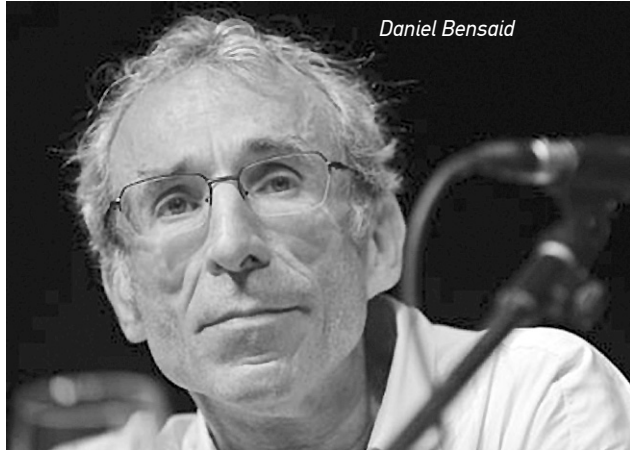
Το μέλλον μιας υπόθεσης αντιπαράβάζεται έτσι με το «παρελθόν μιας ψευδαίσθησης». Σε αυτούς τους ορισμούς ωστόσο, ο κομμουνισμός χάνει σε ιστορική και πολιτική ακρίβεια αυτό που κερδίζει σε φιλοσοφική προέκταση (και σε διαχρονικότητα). Η φιλοσοφική υπόθεση της εξόδου με όρους συμβάντος από το Σπάλαιο, ή της παυλινιακής Αποκάλυψης, δεν επιτρέπει να αρθρώσουμε το γεγονός στην ιστορία, την ενδεχομενικότητα στην αναγκαιότητα, το σκοπό στην κίνηση. Έτσι, δεν υπάρχει για μας εξωτερικότητα, απόλυτο έξωθεν της πολιτικής σε σχέση προς τους θεσμούς, του συμβάντος σε σχέση προς την ιστορία, της αλήθειας σε σχέση προς τη γνώμη. Το έξω είναι πάντα μέσα. Οι αντιφάσεις εκρήγνυνται από τα μέσα. Και η πολιτική συνίσταται όχι στο να τις παρακάμψει, αλλά στο να τις εδραιώσει για να τις φέρει στο σημείο της ρήξης και της ανάφλεξης.

Οι ακολουθίες και οι συνέπειές τους

Σύμφωνα με τον Μπαντιού, προέκυψαν δύο μεγάλες ακολουθίες: Η πρώτη «ήταν υπό το σημείο της διατύπωσης της κομμουνιστικής υπόθεσης και της πραγματικότητάς της ως κινήματος»· η δεύτερη «υπό το σημείο της πειθαρχημένης και στρατιωτικοποιημένης οργάνωσής της, της νίκης της σε τοπικό επίπεδο και της διάρκειας της (Badiou, 2007: 144). Στην πρώτη, ο Μαρξ θα είχε διατυπώσει την υπόθεση του κομμουνισμού ως κίνηση. Η δεύτερη, «αυτή του επαναστατικού κόμματος με σιδερένια πειθαρχία, της

* Τη διαφορά «φιλόσοφου» και «φιλόδοξου» αναπτύσσει ο Πλάτων στο πέμπτο βιβλίο της *Πολιτείας*. (Σ.τ.μ.)

στρατιωτικοποίησης του πολέμου των τάξεων, του σοσιαλιστικού Κράτους, συνιστά αναμφίβολα την ακολουθία μιας νικηφόρας αναπαράστασης της υπόθεσης», που ενσαρκώθηκε από τη Ρωσία του Στάλιν και την Κίνα του Μάο. Αυτός ο σχηματισμός, όπως και να χρωματίζεται το συνετό «αναμφίβολα», συνεπάγεται ότι η ακολουθία ήταν συμβατή προς την υπόθεση. Ως εάν το μυθικό κόμμα της «σιδερένιας πειθαρχίας», όπως προέκυψε το 1934 από το συνέδριο των Νικητών, να ήταν καθ' οιονδήποτε τρόπο ο νόμιμος κληρονόμος του Κομμουνιστικού μανιφέστου και της Κομμούνας, και όχι το βλαστάρι ενός τερατώδους Θερμιδώρ, όπως αποδείχτηκε από τις δίκες, από τα εγκλήματα και τις μαζικές εξορίες.

Προσπογράφουμε πλήρως τη διαβεβαίωση του Βάλτερ Μπένγιαμιν (Walter Benjamin), σύμφωνα με την οποία «η πολιτική κυριαρχεί εφεξής της ιστορίας». Συμφωνούμε λοιπόν με τον Αλέν Μπαντιού, όταν μας καλεί να «καπελευθερώσουμε την πολιτική από την τυραννία της ιστορίας, για να την αποδώσουμε στο συμβάν» (Βαδίου, 1985: 18). Και [συμφωνούμε] όταν αμφισβητεί «το ιστορικά επιβεβαιωμένο δικαίωμα του διακανονισμού λογαριασμών με την ιστορία». Δεν θα ήταν ωστόσο δυνατή η αναγωγή της ιστορίας σε μια διαδοχική ακολουθιών πιστότητας σε ένα θεμελιώδες συμβάν. Πότε, γιατί και πώς ολοκληρώνεται μια ακολουθία; «Δεν υπάρχουν παρά ακολουθίες», και μια ακολουθία «ολοκληρώνεται διαμέσου του κορεσμού».³ Αυτή η διαπίστωση της ολοκλήρωσης διαμέσου του απλού κορεσμού απαιτεί λίγα έξοδα για την είσοδο στην ιστορική πυκνότητα της γραφειοκρατικής αντεπανάστασης, για την απεμπλοκή των κοινωνικών διαδικασιών, για την αποκατάσταση των σημείων διακλάδωσης, ως εάν η

ακολουθία να προέκυπτε από ένα μόνο μπλοκ ή από ένα μόνο ρεύμα.

Χωρίς να πάρει στα σοβαρά το ζήτημα του σταλινισμού, ο Μπαντιού προσθέτει μια υπόθεση στην υπόθεση, αυτή μιας πολύ υποθετικής εμπιστοσύνης στην αρχική εισόρμηση του φάσματος: «Ωστόσο αυτή η [νικηφόρα] αναπαράσταση [της υπόθεσης] διατήρησε τα χαρακτηριστικά της πρώτης ακολουθίας, ιδιαίτερα την ιδέα της επανάστασης ως παγκόσμιας αποτυχίας. Ας πούμε ότι η νίκη θεωρούνταν ακόμη νίκη της πρώτης μορφής της υπόθεσης». Ας πούμε; Θεωρούνταν; Θεωρούνταν από ποιον, και σύμφωνα με ποια σχέση προς την πραγματικότητα; Η επιβεβαίωση φαίνεται να είναι περιπετειώδης όταν την αντιμετωπίζουμε μέσα στην πραγματικότητα του «σοσιαλισμού με βήμα χελώνας», του «σοσιαλισμού σε μία μόνο χώρα», όταν την εξετάζουμε στην περίπτωση του ελληνικού Εμφυλίου ή του ισπανικού, στο μεγάλο μοίρασμα της Πάλτας, στη διαπάλη της Κίνας και της Σοβιετικής Ένωσης, στην Επανάσταση της Ινδοκίνας, στο μήνυμα του Τσε στην Τριπειρωτική Συνδιάσκεψη (Tricontinentale)*.

Για να διατηρήσουμε την κομμουνιστική υπόθεση ως στρατηγική υπόθεση, πρέπει αντιθέτως να την αποσυνδέσουμε ριζικά από αυτό που έγινε στο όνομά της. Ελλείψει μιας κριτικής επιστροφής στην ιστορία και στην πραγματική πολιτική κατά τη διάρκεια της δεύτερης ακο-

3. *Contretemps* no. 15, ό.π.

* Η Τριπειρωτική Συνδιάσκεψη διεξήχθη από τις 3 έως τις 15 Ιανουαρίου 1966 στην Αβάνα αναδεικνύοντας την αλληλεγγύη των χωρών του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου με εκπροσώπηση από την Ασία, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική. Στη διαδικασία της Συνδιάσκεψης εμβληματική θέση κατέκτησε το μήνυμα που απύθυνε ο Ερνέστο Τσε Γκεβάρα. (Σ.τ.Μ.)

λουθίας, ο Μπαντιού αρχίζει να ελπίζει και πάλι ότι «ο εχθρός της δημοκρατίας δεν ήταν ο δεσποτισμός του μοναδικού κόμματος, όσο το ότι αυτός ο δεσποτισμός εκπλήρωνε το τέλος μιας πρώτης ακολουθίας της κομμουνιστικής Ιδέας». «Εκπλήρωνε»! Επρόκειτο δηλαδή για έναν αναγκαίο δεσποτισμό, σε συμφωνία με την Ιδέα; Δεν απομένει λοιπόν παρά να ελπίζουμε σε μια νέα ακολουθία της Ιδέας, που «θα την κάνει να υπερσχύσει στο παιχνίδι των συμφερόντων με άλλα μέσα από αυτά της γραφειοκρατικής τρομοκρατίας» (Badiou, 2007: 123). Ως εάν η γραφειοκρατική τρομοκρατία να εξασφάλισε την κατίσχυση της κομμουνιστικής Ιδέας και όχι, ακριβώς, τα συμφέροντα της θερμιδοριανής κάστας ή της νέας μπουρζουαζίας, που κυοφορείτο στους κόλπους του κόμματος και των μηχανισμών του Κράτους.

Ο Μπαντιού προτείνει να αποσυνδέσουμε το ουσιαστικό «κομμουνισμός» από το επίθετο «κομμουνιστική», που αξιολογεί μια πολιτική. Η σύγχυσή τους θα παρήγε ένα «βραχυκύκλωμα ανάμεσα στο πραγματικό και στην Ιδέα», έτσι που «θα χρειαζόταν ένας αιώνας επικών και ταυτόχρονα τρομερών εμπειριών» για να αντιληφθούμε ότι εκφράσεις όπως «κομμουνιστικό κόμμα» είχαν «διανοηθεί λανθασμένα». Το πρόβλημα δεν αφορά εδώ την ονοματοδοσία ή τη διατύπωση, ακόμη και αν το να ονοματοδοτεί σημαίνει κάτι. [Το πρόβλημα] είναι ιστορικό και πολιτικό. Εάν «η κομμουνιστική Ιδέα» έρχεται «στο τέρμα της πρακτικής διαδικασίας (της ύπαρξης του πραγματικού), χωρίς παρ' όλα αυτά να ανάγεται σε αυτή», δεν μπορεί να αποφύγει τη δοκιμασία της. Είναι απατηλό να προσποιούμαστε ότι «διασώζουμε την Ιδέα» με το «να απελευθερώνουμε το πραγματικό από κάθε συνένωση μαζί της». «Η κομμουνιστική υπόθεση» είναι λοιπόν διχασμένη ανάμεσα σε μια πολιτική του τετελεσμένου, που καταφάσκει το συμβατό του πραγματικού προς την έννοιά του, και σε μια ιδεαλιστική πρόταση, που διασφαλίζει την Ιδέα από τις ιστορικές μεταπτώσεις.

Το φάντασμα του σταλινισμού, ακόμη

Η επανάσταση κατέστη «μια άδεια έννοια», και «ακόμα και το ΝΡΑ δεν ετοιμάζει την επανάσταση» δηλώνει ο Αλέν Μπαντιού.⁴ Η τρέχουσα κατάσταση είναι «συγκρίσιμη με αυτήν της δεκαετίας του 1840». Την επομένη της Παλινόρθωσης φθάνει μια στιγμή αναγέννησης κοινωνικών αγώνων και ουτοπικής ζύμωσης. Η ιδέα της επανάστασης διατηρείται τώρα πιο πολύ ως μύθος παρά ως στρατηγικό σχέδιο: «Αυτό που συνέβη εκείνη την εποχή είναι μια διανοητική αναδόμηση, που τροφοδοτήθηκε από τις απομονωμένες εργατικές εμπειρίες: οι ουτοπικοί κομμουνιστές, το *Μανιφέστο* του Μαρξ κτλ.». Αυτό το ανασταλτικό «κτλ.» εξαλείφει το γεγονός ότι τότε ήδη διαγραφόταν μια διαφορά ανάμεσα στους ουτοπικούς σοσιαλισμούς και στον κομμουνισμό, μια μετάβαση από τον «φιλοσοφικό κομμουνισμό» στον πολιτικό κομμουνισμό, επικυρωμένη το 1848 μέσα από τη συνάντηση μιας ιδέας (το *Μανιφέστο*) και ενός συμβάντος (η επανάσταση του Φεβρουαρίου και η τραγωδία του Ιουνίου).

Με το γύρισμα της δεκαετίας του 1990 –την εξέγερση των Ζαπατίστας το 1994, τις απεργίες του χειμώνα του 1995 στη Γαλλία, τις διαδηλώσεις του Σιάτλ το 1999–, λαμβάνουν χώρα παρόμοιες διαφοροποιήσεις ανάμεσα σε έναν αντιφιλελευθερισμό που αντιστέκεται στις «καταχρήσεις» της παγκοσμιοποίησης και σε έναν αναγεννώμενο αντικαπιταλισμό, που αμφισβητεί ακόμα και τη λογική της συσσώρευσης του κεφαλαίου. Ξαναπαίρνει λοιπόν ζωή, όπως το λέει ολόσωστα ο Μπαντιού, «η ιδέα μιας κοινωνίας της οποίας κινητήρας δεν είναι η ιδιοκτησία, ο εγωισμός και η αισχροκέρδεια». Δεν αρκείται βεβαίως στην επαναθεμελίωση ενός επαναστατικού σχεδίου. Αλλά χαράζει μια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στους διεκδικητές της επανίδρυσης ενός ηθικοποιημένου καπιταλισμού και στους ακατάβλητους

αντιπάλους του, που θέλουν να τον ανατρέψουν: «Η κομμουνιστική υπόθεση είναι μια προσπάθεια για να επενδύσουμε εκ νέου το παρόν από μια οπτική άλλη από την αναγκαιότητά της». Συμμεριζόμαστε αυτή την αδιάλλακτη αντίθεση στην κατεστημένη τάξη, καθώς και τη διαβεβαίωση ότι τα κριτήρια αξιολόγησης, που εφαρμόζονται γενικότερα σε αυτό που συνήθίζεται να ονομάζεται κομμουνιστική εμπειρία, είναι η οικονομική αποδοτικότητα και οι θεσμικές αρχές του δυτικού κόσμου, με τέτοιον τρόπο ώστε η ετυμηγορία έχει εκ των προτέρων διατυπωθεί. Αρκεί απλώς να διαπιστώσουμε ότι «τα μέσα που υιοθετήθηκαν ήταν καταστροφικά», σαν να επρόκειτο για ένα απλό λάθος –ή μια απλή «παρεκτροπή»–, όπως υποστήριξε άλλοτε ο Άλτουσερ (Althusser);

«Τον καιρό του Στάλιν, πρέπει να παραδεχθούμε ότι οι εργατικές και λαϊκές πολιτικές οργανώσεις τα πήγαιναν απείρως καλύτερα, ενώ ο καπιταλισμός ήταν λιγότερο αλαζονικός. Δεν γεννιέται σύγκριση» γράφει ο Μπαντιού στο *De quoi Sarkozy*. Η διατύπωση εμπεριέχει, φυσικά, στοιχεία πρόκλησης. Αν τίθεται εκτός συζήτησης το γεγονός ότι τα εργατικά κόμματα και τα συνδικάτα ήταν (ποσοτικά) πιο δυνατά τον καιρό του Στάλιν, αυτή η διαπίστωση δεν επιτρέπει να πούμε ότι ήταν χάρη σε αυτόν ή παρά την ύπαρξή του, και κυρίως [δεν μας επιτρέπει να πούμε] τι κόστισε ή τι κοστίζει ακόμα η πολιτική του στα κινήματα χειραφέτησης. Η συνέντευξη στη *Libération* είναι πιο μετρημένη: «Υποκλίνομαι στον Στάλιν: έκανε τους καπιταλιστές να φοβούνται». Είναι όμως μια υπόκλιση που περισσεύει. Ήταν πραγματικά ο Στάλιν αυτός που φόβιζε του καπιταλιστές ή κάτι άλλο: οι μεγάλοι εργατικοί αγώνες της δεκαετίας του 1930, οι ένοπλες πολιτοφυλακές της Αστούριας και της Καταλονίας, οι διαδηλώσεις του Λαϊκού Μετώπου; Ο φόβος των μαζών, εν συνόψει. Σε πολλές περιπτώσεις, ο Στάλιν όχι μόνο δεν φόβιζε τους καπιταλιστές, αλλά ήταν περισσότερο ο βοηθός τους, όπως κατά τη διάρκεια των ημερών του Μάη του 1937 στη Βαρκελώ-

νη ή με το Γερμανοσοβιετικό Σύμφωνο, το μοίρασμα της Γιάλτας, τον αφοπλισμό της ελληνικής Αντίστασης.

Η κριτική στο σταλινισμό ανάγεται στον Μπαντιού σε μεθοδολογικό ερώτημα: «Δεν μπορούμε να καθοδηγήσουμε την αγροτική παραγωγή ή τη βιομηχανία με στρατιωτικές μεθόδους. Δεν μπορούμε να αποκαταστήσουμε την ειρήνη σε μια κοινωνία που βασίζεται στη συλλογικότητα με τη βία του κράτους. Αυτό που πρέπει να θέσουμε υπό διερεύνηση είναι η επιλογή να οργανωνόμαστε σε κόμματα, αυτό που μπορούμε να κατονομάσουμε ως μορφή-κόμμα». Αυτή η κριτική λοιπόν συναντά την επιφανειακή κριτική που ασκούν οι απογοητευμένοι πρώην σταλινικοί κομμουνιστές, οι οποίοι, αρνούμενοι να συλλάβουν το μέτρο του ιστορικά πρωτοφανούς, συνάγουν τις τραγωδίες του αιώνα από μια οργανωτική μέθοδο, από μια μορφή αγώνα και από τη γενεαλογία της: «Το κόμμα θα γεννήσει (ολοκληρωτικά από τον Στάλιν και έπειτα) τη φιγούρα του κόμματος-Κράτους»; Το κόμμα-Κράτος είναι λογική συνέπεια ή φυσικό δημιούργημα της μορφής-κόμματος; Και πολλά άλλα ζητήματα, ωστόσο: κοινωνικοί μετασχηματισμοί, συσχετισμοί κοινωνικών, εθνικών και διεθνών δυνάμεων. Χωρίς τα οποία θα αρκούσε, για να ξορκίσουμε τους επαγγελματικούς κινδύνους της εξουσίας, να αποκηρύξουμε τη μορφή-κόμμα. Λες και το μέγιστο γεγονός της γραφειοκρατικής αντεπανάστασης, που είχε ως αποτέλεσμα εκατομμύρια θανάτους και εκτοπισμένους, δεν γεννούσε ερωτήματα για το αν θα μπορούσαν να ακολουθήσουν άλλη πορεία οι δρώσες κοινωνικές δυνάμεις, για το αν θα μπορούσαν να πάρουν άλλη τροπή οι σχέσεις τους με την παγκόσμια αγορά, οι οικονομικές μορφές της μετάβασης, οι πολιτικοί θεσμοί.

Παρ' όλα αυτά, για να τελειώσει με το να επιβληθεί στη δεκαετία του 1930 το κόμμα της Νομενκλατούρας, έπρεπε να καταστρέψει μεθοδικά αυτό που ήταν το κόμμα των μπολσεβίκων του Οκτώβρη, με δίκες, εκκαθαρίσεις και μαζικές εκτελέσεις. Έπρεπε να εκμηδενιστεί κάθε είδους αντιπολίτευση, η μία μετά την άλλη.

Έπρεπε, αρχής γενομένης από το 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς, να στρατιωτικοποιηθούν η Διεθνής και τα τμήματά της, υπό το δόλιο πρόσχημα της «μπολσεβικοποίησης». «Η αποτυχία επιβάλλει να αποκηρυχτεί διά παντός το αρχέτυπο του στρατιωτικοποιημένου κόμματος και να ανοιχτεί αυτό που η πολιτική Οργάνωση ονόμασε στη Γαλλία πολιτική χωρίς κόμμα» γράφει ο Μπαντιού στο γράμμα του στον Ζίζεκ (Žižek, 2008: 294). Αυτό το συμπέρασμα απορρέει από μια μυθική αναπαράσταση του λενινιστικού κόμματος, σαν «κόμματος από σίδηρο». Ο άνθρωπος από σίδηρο ήταν ο Στάλιν. Υπό τον Λένιν, το κόμμα ήταν πολύ μακριά από την εικόνα του Éripal*, που κατασκευάστηκε από τους Θερμιδοριανούς και προπαγανδίστηκε από την αντίδραση.⁵ Παρ' όλα αυτά, αυτή την εικόνα πιστοποιεί ο Μπαντιού όταν γράφει ότι η νίκη του Οκτώβρη του 1917 «αποδόθηκε καθολικά στη νέα πολιτική πειθαρχία που ενσαρκώνει το κόμμα λενινιστικού τύπου»· ή όταν διαβεβαιώνει ότι «η σταλινική τρομοκρατία είναι μια τροπικότητα εξεγερσιακών χρήσεων ενός εργαλείου κατασκευασμένου για τη νίκη της εξέγερσης». Ως εάν αυτή η γραφειοκρατική τρομοκρατία να ήταν η ευθεία συνέπεια της λειτουργίας του κόμματος και ως εάν η βιαιότητά του να μη βλάστησε μέσα στον εμφύλιο πόλεμο και στη στρατιωτικοποίηση που επέφερε.⁶

Ο Μάης του 1968 και η Πολιτιστική Επανάσταση αμφισβήτησαν τη θεμελιώδη συμφωνία για «την ύπαρξη ενός ιστορικού παράγοντα και την αναγκαϊό-

τητα της οργάνωσής του». Ο Μπαντιού αμφισβητεί εφεξής την ιδέα «ενός ιστορικού παράγοντα, που ενσαρκώνει τη δυνατότητα της χειραφέτησης διαμέσου μιας συγκεκριμένης οργάνωσης, την οποία αποκαλούμε κόμμα». Στα κείμενα του 1968, ήταν ακόμα «σίγουρος ότι το ζήτημα της οργάνωσης, που μόνη αυτή επιτρέπει μια πολιτική και πρακτική ενότητα ανάμεσα στις διάσπαρτες κοινωνικές ομάδες, είναι ασφαλώς κεντρικό όσον αφορά τα μαθήματα του Μάη του '68» και ότι «το αγνό “κίνημα” δεν επιλύει κανένα από τα προβλήματα που συμβάλλει στο να τεθούν ιστορικά». Έγραφε τότε: «Μακριά από μια φιλοσοφική περιχαράκωση, η αντίληψη που διαμορφώνω για την πολιτική εναπόκειται εξολοκλήρου στο πεδίο εγγραφής του κόμματος, της οργάνωσης των συνεπειών, της μη προβλέψιμης διαδικασίας. Είναι στρατευμένη ολοκληρωτικά». Σήμερα διαπιστώνει «ότι χωρίς αμφιβολία το ζήτημα που είναι το δυσκολότερο να επιλυθεί, από τους πολύπλευρους πειραματισμούς που ξεκίνησαν το 1968, είναι το να μάθουμε ποιον τύπο οργάνωσης έχουμε ανάγκη· γιατί ο κλασικός μηχανισμός του κόμματος, που στηρίζεται σε κοινωνικές αρθρώσεις και του οποίου οι πιο σημαντικές μάχες είναι πρακτικά οι εκλογικές μάχες, αποτελεί μια θεωρία που έδωσε, ότι μπορούσε. Είναι φθαρμένη, δεν μπορεί άλλο να λειτουργήσει, παρά τα τεράστια πράγματα που μπόρεσε να δώσει ή να υποστηρίξει μεταξύ του 1900 και του 1960». Έχοντας φτάσει στην εποχή της αναδιατύπωσης της κομμουνιστικής υπόθεσης, πρέπει «να απαντήσουμε στην πρόκληση να σκεφτούμε την πολιτική έξω από την υπαγωγή της στο Κράτος και έξω από το πλαίσιο των Κομμάτων ή του Κόμματος».

Το ότι η πολιτική δεν ανάγεται στο κρατικό είναι ένα κεκτημένο. Ένα κόμμα όμως είναι ακριβώς αυτή η συνθήκη της πολιτικής σε απόσταση από το Κράτος. Καταργήστε τη διαμεσολάβηση των κομμάτων και θα μείνει η αδιαφάνεια του κοινωνικού ή της «κοινωνίας των ιδιωτών», της πολυαγαπημένης των φιλελεύθερων. Η πολιτική χωρίς κόμμα-

* Η φράση «εικόνα του Éripal» παρέπεμπε αρχικά σε καλλιτεχνήματα (στάμπες) με λαϊκό θέμα και έντονα χρώματα, όπως αυτά που πρώτος δημιούργησε ο κάτοικος του Éripal Ζαν-Σαρλ Πελερέν (Jean-Charles Pellerin). Μεταφορικά, η φράση χρησιμοποιείται για να προσδώσει έμφαση και να προβάλλει, με μάλλον χονδροειδή τρόπο, την «καλή πλευρά» των πραγμάτων. (Σ.τ.Ε.)

5. Βλ. Liebman (1973), καθώς και πολυάριθμες εργασίες του Moshe Lewin ή το βιβλίο του Lars Lih.

6. Βλ. το Στάλιν του Τρότσκι, και κατεξοχήν την ανάλυσή του για τον γραφειοκρατικό милитарισμό, αρχής γενομένης από τη γέννηση της «ομάδας του Tsaritsyne».

τα δεν θα μπορούσε να είναι παρά μια συμπαγής πολιτική χωρίς διαμεσολαβήσεις. Λογικά, η «ρήξη» με την αντιπροσωπευτική μορφή της πολιτικής είναι για τον Μπαντιού «ρήξη με τη δημοκρατία», όχι μόνο με κοινοβουλευτικούς όρους, αλλά με την πλήρη έννοια της «τυραννίας των αριθμών». Πώς να απορρίψουμε ριζικά το παιχνίδι των απόψεων, χωρίς να διδάξουμε μέσα στο πλήθος τη διαδικασία της δημοκρατίας και χωρίς να μυθιοποιήσουμε την Κομμούνα ως μορφή μιας εξουσίας χωρίς κόμμα και εξουσία; Αν, όπως έγραφε ο Ένγκελς, η Κομμούνα ήταν η δικτατορία του προλεταριάτου, ήταν ακόμη μια μορφή Κράτους, προοριζόμενη ασφαλώς να φθίνει, αλλά ακόμη ένα Κράτος.⁷

Το δίλημμα του Κηφά δεν λύνεται με το να εγκαταλείψουμε την εξουσία, αλλά με το να κινήσουμε τη διαλεκτική (και όχι το διφορούμενο) ανάμεσα στους κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες, την αυτοοργάνωση (κομμούνα, σοβιέτ, συμβούλια) και τις στρατευμένες διαμεσολαβήσεις. Γιατί υπάρχει κόμμα και κόμμα. Και ένα κόμμα είναι επίσης το μέσο –αναγκαστικά ατελές– αντίστασης στις δυνάμεις του χρήματος και των μίντια, διόρθωσης των κοινωνικών και πολιτιστικών ανισοτήτων, δημιουργίας ενός συλλογικού δημοκρατικού χώρου σκέψης και δράσης.

Ένας ελευθεριακός πλατωνισμός;

Ο Μπαντιού εύχεται στο ΝΡΑ να λάβει ένα εκλογικό ποσοστό της τάξης του 10%, το οποίο θα δημιουργούσε «μια κάποια αναστάτωση στο κοινοβουλευτικό παιχνίδι». Παρ' όλα αυτά, σταθερός στην άρνησή του για λόγους αρχής να συμμετάσχει στο εκλογικό παιχνίδι, επιβεβαιώνει την άρνηση του να συμβάλει σ' αυτό: «Αυτό θα γίνει χωρίς τη δική μου φωνή». Το ίδιο ευχόταν το 2005 για τη νίκη του ΟΧΙ στην ευρωπαϊκή συνταγματική συνθήκη, χωρίς να ασκήσει το δικαίωμα ψή-

φου του. Κάποιοι θα μπορούσαν να δουν σε αυτά μια κάποια φιλαρέσκεια. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για θέση συγκροτημένη, που ισχυρίζεται ότι αποφεύγει μια διπλή παγίδα: «να καθοριστεί από το κράτος» και «να παίξει το εκλογικό παιχνίδι».

Προσυπογράφουμε πλήρως την πρώτη σύσταση. Το ΝΡΑ δεν καθορίζεται από ούτε σύμφωνα με το κράτος, αλλά από τα συμφέροντα της τάξης, τις κινητοποιήσεις των «από κάτω», την αυτοχειραφέτηση. Όσον αφορά το δεύτερο, όλα εξαρτώνται από το πώς εννοούμε το «παίζω το εκλογικό παιχνίδι». Εάν αυτό αφορά τη συμμετοχή στις εκλογές, δηλώνουμε ένοχοι: παίζουμε αυτό το παιχνίδι, στο μέτρο στο οποίο ο συσχετισμός των εκλογικών δυνάμεων συμμετέχει με παραμορφωμένο τρόπο στο συσχετισμό μεταξύ των τάξεων. Εάν όμως πρόκειται για την υπαγωγή της πάλης στους εκλογικούς υπολογισμούς και συμμαχίες, τότε δεν παίζουμε αυτό το παιχνίδι. Είναι αυτό ακριβώς που μας προσάπτεται όταν μας κατηγορούν ότι «παίζουμε το παιχνίδι του Σαρκοζί» με το να αρνούμαστε οποιαδήποτε συμμαχία με το Σοσιαλιστικό Κόμμα στα εκτελεστικά όργανα.

Στις δύο παγίδες που αναφέρθηκαν, ο Μπαντιού προσθέτει και μια τρίτη, με την οποία άνετα θα συμφωνούσαμε: «το να ξέρεις να αντιστέκεσαι στο φετιχισμό του κινήματος, ο οποίος είναι πάντοτε ο προθάλαμος της απελπισίας». Πράγματι, ο Μπαντιού αναγνωρίζει τα όρια των εναλλακτικών στη «μορφή του κόμματος»: «Μιλήσαμε επανειλημμένως για δίκτυο, τεχνολογία, διαδίκτυο, συναίνεση, αυτός ο τύπος οργάνωσης δεν απέδειξε την αποτελεσματικότητά του». «Αυτοί που δεν έχουν τίποτα» δεν θα είχαν «παρά την πειθαρχία τους, την ενότητά τους». Είναι περιέργο να θίγουμε το πρόβλημα της πολιτικής οργάνωσης υπό την οπτική γωνία της πειθαρχίας και να καταλήγουμε πάνω σε αυτήν, ότι «το πρόβλημα της πολιτικής πειθαρχίας που δεν αποτυπώνεται στη στράτευση είναι ανοιχτό». Στην πλειονότητα των σημερινών οργανώσεων της επαναστα-

7. Βλ. τα κείμενα των Marx και Engels για την Κομμούνα στο *Inventer l' inconnu*, Paris, La Fabrique, 2008.

τικής Αριστεράς, απέχουμε πολύ από τη στρατιωτική πειθαρχία και τις μυθολογίες της. Στις οργανώσεις αυτές το ζήτημα της πειθαρχίας υποτάσσεται σε αυτό της δημοκρατίας: Η ενότητα (η πειθαρχία) στη δράση είναι το θέμα που διακρίνει τη δημοκρατική διαβούλευση της συζήτησης από αυτήν της απλής ανταλλαγής απόψεων. Αυτό αρνούνται πεισματικά να καταλάβουν αυτοί στους οποίους η φόρμουλα του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού –πέρα από τον εκφυλισμό της σε γραφειοκρατικό συγκεντρωτισμό– θυμίζει στρατιωτική (σιδερένια!) πειθαρχία. Ανάμεσα στο συγκεντρωτισμό και στη δημοκρατία δεν υπάρχει αντινομία· αποτελούν τις δύο πλευρές της μίας και ίδιας διαδικασίας αποφάσεων.

Πάντοτε μαχόμασταν κατά της «κοινωνικής ψευδαίσθησης» η οποία αντιπαράθεται σαν καρικατούρα ένα κοινωνικό κίνημα, που είναι καθαρό και υγιές, στην πολιτική πάλη, που εκ φύσεως λερώνει και συμβιβάζει. Εδώ έγκειται η αποφυγή της πολιτικής, η οποία, μέσα σε μια συγκυρία παλινδρόμησης, εμφανίζει την αδυναμία για αρετή. Ο «καθημερινός σκοπός» θα είναι στο εξής, σύμφωνα με τον Μπαντιού, «να υποστηρίξουμε μια πειθαρχία που διαφεύγει από την επιρροή του Κράτους, μια πειθαρχία που θα είναι πολιτική απ' άκρη σ' άκρη». Ωστόσο, εφόσον έχει καταλογίσει, από τη μια μεριά, στη «μορφή-κόμμα» τα κακουρήματα του σταλινισμού και εφόσον έχει δηλώσει, από την άλλη μεριά, το σκεπτικισμό του απέναντι σε δικτυακές μορφές, καταδικασμένες να την αντικαταστήσουν, θα ήταν ενδιαφέρον να μαθαίναμε την αντίληψή του για μια μορφή συλλογικού που δεν είναι ούτε κόμμα ούτε δίκτυο. Με άλλα λόγια, να φωτίσει το αίνιγμα ενός ελευθεριακού πλατωνι-

σμού, ή μάλλον ενός περιέργου αντικρατικού αντιαυταρχικού πλατωνισμού.

Η κατάληξη της συζήτησης στη *Liberation* σχετικά με το NPA αναδεικνύει τη δίκη προθέσεων και τα επικίνδυνα προγνωστικά: «Αυτός ο συνδυασμός της παλιάς μορφής-κόμματος με μαρξιστική αιτιολόγηση και ενός παραδοσιακού πολιτικού παιχνιδιού (συμμετοχή στις εκλογές, διαχείριση των τοπικών εξουσιών, διείσδυση στα συνδικάτα) πολύ απλά παραπέμπει στο παλιό καλό κομμουνιστικό κόμμα προ σαράντα ετών». Ας παρακάμψουμε το «διείσδυση στα συνδικάτα», που αναπαράγει μια παλιά φόρμουλα της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, ως εάν οι αγωνιστές επαναστάτες, που είναι οργανωμένοι σε ένα συνδικάτο μαζί με τους συναδέλφους τους στη δουλειά, να συνιστούν εκεί ξένο σώμα. Ας σταματήσουμε στην τελική πρόταση: «Προς στιγμήν, αυτό που μετράει είναι να κάνουμε πράξη την απ' ευθείας πολιτική οργάνωση μέσα στις λαϊκές μάζες και να πειραματιστούμε με νέες μορφές οργάνωσης». Πράγματι, αυτό είναι που μετράει. Αυτό είναι που κάνουν καθημερινά όλοι οι οργανωμένοι αγωνιστές που είναι ενταγμένοι στις συνδικαλιστικές μάχες, στα κινήματα κατά της παγκοσμιοποίησης, στους αγώνες για τη στέγαση, σε δίκτυα όπως αυτό της Εκπαίδευσης χωρίς Σύνορα, στο φεμινιστικό ή στο οικολογικό κίνημα. Αλλά είναι αυτό αρκετό; Ο «φετιχισμός του κινήματος», που ο Μπαντιού λέει ότι φοβάται, δεν είναι μήπως η συνείδηση της άρνησης να δοθεί μορφή σε ένα πολιτικό σχέδιο –που λέγεται κόμμα, οργάνωση, μέτωπο, κίνημα– χωρίς το οποίο η πολιτική, που τόσο έντονα επικαλούμαστε, δεν θα είναι παρά μια πολιτική χωρίς πολιτική; **T**

b

Badiou, A. (1979), *L'Écharpe rouge*, Roman Opéra, La Découverte.

Badiou, A. (1985), *Peut-on penser la politique?*, Paris, Seuil.

Badiou, A. (1991), *D'un désastre obscure. Sur la fin de*

la vérité d'État, Paris, Éditions de L'aube.

Badiou, A. (2007), *De quoi Sarkozy est-il le nom?*, Paris, Éditions Lignes.

Badiou, A. (2009), *L'Hypothèse communiste*, Paris, Éditions Lignes.

Liebman, M. (1973), *Le Léninisme sur Lénine*, Paris, Seuil.

Péguy (1942), *Clio*, Paris, Gallimard.

Žižek, S. (présenté par) (2008), *Mao, de la pratique et de la contradiction*, Paris, La Fabrique.